

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Політичний менеджмент – це той напрям загальної теорії управління, який, з одного боку, розвивається доволі динамічно у сучасній Україні, а, з іншого боку, потребує подальшого поглибленого теоретико-гносеологічного осмислення та перегляду його окремих аспектів прикладного характеру. Власне сам термін «політичний менеджмент» є відносно новим для політичної науки, таким, що з'явився спочатку в англomовній науковій літературі. У «Політичній енциклопедії» авторитетний вітчизняний науковець В. Бебик пропонує таке визначення: політичний менеджмент – «система управління політичною сферою суспільства на основі використання форм, методів і технологій правового менеджменту, політичного маркетингу та психології політичної, з використанням адміністративно-правових, ринкових і соціально-психологічних підходів в управлінні політичною сферою» [1, с. 438]. Причому, окрему увагу дослідник звертає на те, що політичний менеджмент необхідно розглядати як «галузь політичної праксеології, що розробляє і впроваджує в політичне життя конкретні політичні рішення» [1, с. 439].

Ефективність управлінської діяльності у царині політики нині за умов демократичного політичного режиму визначається багато в чому саме тим, наскільки оптимально вибудована та максимально безпомилково функціонує система прийняття політико-управлінських рішень, наскільки дієвими і «безвідмовними» є механізми реалізації таких рішень і контролю за їх виконанням. Важливо й те, що сучасна розвинута демократична система є неможливою без налагодження зворотного зв'язку між центрами прийняття політико-управлінських рішень і різноманітними індивідуальними та груповими акторами громадянського суспільства. Отже, на нашу думку, за

умов утвердження інформаційної цивілізації варто вести мову про особливості функціонування і розвитку політичного менеджменту у двох якісно різних вимірах політичного життя – у сфері прийняття та реалізації політико-управлінських рішень і на рівні громадянського суспільства як автономної від держави царини індивідуальної і групової суспільно-політичної активності.

Оскільки саме громадянське суспільство в Україні перебуває на початкових етапах свого становлення та розвитку, то цілком пояснюваним є те, що висвітлення проблематики менеджеріального виміру його функціонування у сучасній вітчизняній політичній науці залишається фактично у зародковому стані. Переважно розглядаються окремі прояви управлінсько-самоорганізаційної складової розвитку громадянського суспільства в Україні: діяльність неурядових організацій; волонтерський рух; антикорупційна політика акторів громадянського суспільства. Втім, як ми вважаємо, бракує теоретичних та емпірично-прикладних розвідок, спрямованих на систематизацію й узагальнення вивчення проблематики менеджеріального виміру функціонування вітчизняного громадянського суспільства, без чого неможливим уявляється повноцінний розвиток політичного менеджменту в Україні як наукового напрямку та царини політичної діяльності. Важко не погодитися з думкою А. Стичинською про те, що тільки розвинене громадянське суспільство (це означає громадянське суспільство зі сформованою менеджеріальною системою самоорганізації – С. Б.) «зумовлює структурованість спільноти, усвідомлення людьми вартісності їхніх інтересів, цінування власних і чужих прав, гідності й свободи, шанування правил і процедур суспільно-політичної взаємодії» [5, с. 231].

Не менш важливим аспектом оцінювання ефективності управлінської діяльності у політичній царині, як зауважує В. Воронкова, є проблема «якості влади» і культури управління, що допоможе спроектувати таку модель політичного менеджменту, у котрій оптимально поєднувалися би конструктивність, компетентність, професіоналізм, установка на гуманістичні

цінності [2, с. 332]. «Якість влади» як один з аспектів управлінської діяльності у царині політики – це доволі дискусійний предмет дослідницького розгляду. Адже критерії «якості влади» можуть не просто різнитися, але й навіть бути антагоністичними залежно, скажімо, від типу політичного режиму; від конкретно-історичних умов; від специфічних моделей політичної культури, притаманних певному суспільству. Так, сукупність характеристик, що формують «якість влади» в демократичній країні, геть відрізняється від подібних характеристик для країни з авторитарним чи тоталітарним режимом.

Україна, як країна перехідного типу з гібридним політичним режимом, є прикладом амбівалентного тлумачення сутності «якості влади», коли поєднуються часто протилежні та взаємовиключні вимоги до політичних менеджерів. Це обумовлено зокрема складною політичною історією, тривалим періодом тоталітарно-авторитарного розвитку, коли існувала монополія у політиці, економіці, ідеології, що не могло не накласти відбиток на управлінську сферу. Тому і за чверть століття посттоталітарного розвитку атавізми панування названих монополій ще зберігаються на рівні функціонування політичних, економічних, соціальних управлінських структур й інституцій. З іншого боку, за цей самий період Україна загалом і її політично-управлінська підсистема здійснили карколомний якісний перехід, орієнтуючись на найкращі моделі політичного, економічного, соціального менеджменту Заходу. Втім, часто сліпо копіювалася лише форма, а не внутрішнє наповнення таких моделей. Але навіть подібний, не завжди послідовний перехід від політико-ідеологічної й економічної монополії, вже вказує на певну «якість влади» вітчизняного правлячого класу, на його менеджерські здібності.

Український науковець О. Радченко назвав означені характеристики «конституційною інженерією» – системою заходів, спрямованою на встановлення збалансованої системи стримувань і противаг для демократичних державно-правових режимів. Дослідник вказує на такі умови забезпечення «конституційної інженерії»: створення серйозного базису довіри

населення до політики і політиків; пріоритет професійних якостей при кадровому формуванні органів влади; створення демократичних (громадських) організацій з контролю за діями і змінюваністю влади; припинення діяльності екстремістських організацій і рухів; заохочення створення інститутів громадянського суспільства із властивими йому толерантними багатобічними зв'язками [4, с. 21]. Як бачимо, інституціоналізація системи «конституційної інженерії» як важливої складової стратегії здійснення системної модернізації України та як один з ключових напрямів трансформації системи управління соціально-економічними і політичними процесами суспільства потребує тісної співпраці та взаємодії між провідними акторами й інститутами політичної системи та громадянського суспільства.

Важливою, або навіть, на думку багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, центральною складовою системи політичного менеджменту є механізм державного управління. О. Радченко зауважує, що механізм державного управління базується не лише на формальних нормах, але й на суспільних традиціях, символічних практиках [3, с. 68]. Особливої ваги ці ненормативні засади функціонування механізмів державного управління набувають у періоди кардинальних політичних і соціально-економічних трансформацій. Тому не дивно, що величезний вплив на процеси формування і становлення системи державного управління в незалежній Україні мали фактори та чинники неформальної, ненормативної природи. Скажімо, такі негативні характеристики вітчизняної системи державного управління, що зберігаються і нині, як: непотизм; значна корупційна складова у процесі прийняття, реалізації політико-управлінських рішень і контролю за їх виконанням; аскрипція як домінуючий спосіб кар'єрного зростання на державній службі, – багато в чому є наслідком домінування на рівні функціонування механізмів державного управління патримоніальних суспільних традицій і неопатримоніальних практик.

Одним з шляхів цивілізованого подолання або хоча б мінімізації названих явищ може стати переосмислення самої сутності засад соціального управління у широкому розумінні та політичного менеджменту і державного управління як окремих його аспектів, виходячи з концепції «відповідального правління» (governance). «Відповідальне правління» – це не тільки ефективне функціонування політичних інститутів, «воно визначає той спосіб, за допомогою якого інститути можуть установити і провести в життя правила, що визначають відносини між соціальними суб'єктами» [6, с. 28]. Таким чином, «відповідальне правління» поєднує як нормативно формалізовані стандарти і моделі державного управління, так і неформальні його складники та правила взаємодії, що покликано максимально оптимізувати функціонування політичної системи та окремих її елементів, а також налагодити дієві канали співробітництва з інститутами громадянського суспільства.

Література:

1. Політична енциклопедія / Редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2012. – 808 с.
2. Політологічний енциклопедичний словник / За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
3. Радченко О. В. Категорія «механізм» у системі державного управління / О. В. Радченко // Держава та регіони : науково-виробничий журнал. Серія «Державне управління». – 2009. – № 3. – С. 64–69.
4. Радченко О. В. Ціннісний вимір трансформації державно-політичного режиму в Україні: автореф. дис. на зд. наук. ступеня д. наук з держ. управління: спец. 25. 00. 02 «Механізми державного управління» / Класичний приватний університет, МОН України / О. В. Радченко. – Запоріжжя, 2010. – 33 с.
5. Стичинська А. Б. Вплив інститутів громадянського суспільства на формування і практичну реалізацію політики України у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина (Розділ з дисертаційної роботи) / А. Б.

Стичинська // Суспільно-політичні процеси. Науково-популярне видання Громадської організації «Академія політичних наук». – 2016. – Випуск 4. – С. 231–280.

6. *Торяник В. М., Макушев П. В.* Взаємна відповідальність державної влади і громадянина в сучасній правовій державі: монографія / В. М. Торяник, П. В. Макушев. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2013. – 192 с.

УДК [141. 7:316. 2]: 303. 725. 36

Воронкова В. Г.,
д-р філософ. н., проф.,
завідувач кафедри менеджменту організацій та управління проектами,
Запорізька державна інженерна академія

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ СКЛАДНИМИ СОЦІАЛЬНИМИ СИСТЕМАМИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах істотної трансформації світоустрою істотно змінюються фактори, що визначають успіх просування країни по шляху до інформаційного суспільства. Сьогодні розвиток вимагає узгодження зовнішнього і внутрішнього потенціалів країни, вирішення проблем і реалізацію можливостей як у внутрішньосистемному, так і зовнішньому середовищах, дослідження елементів складної структури, що трансформується. Необхідно забезпечити конкурентоспроможність і безпеку розвитку країни по всій траєкторії розвитку задля досягнення гідного і кращого майбутнього України. Розвиток, як і конкуренція є складними процесами, для трансформації яких повинні трансформуватися і елементи, що до них входять. Але для цього повинні бути сформовані цілі і механізми, прослідкована кореляція між компонентами, що формують єдиноцілісну концепцію розвитку. Розвиток як складна соціально-економічна система визначається у технологічному, економічному, інноваційному вимірах, у вигляді складних форм конкурентного партнерства,